

KŘÍDOVÉ SEDIMENTY U PŘIBYSLAVI

Cretaceous deposits near Přibyslav

Jan Juráček

Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábřeží 465, 500 03 Hradec Králové; e-mail: j.juracek@muzeumhk.cz

(23-22 Žďár nad Sázavou)

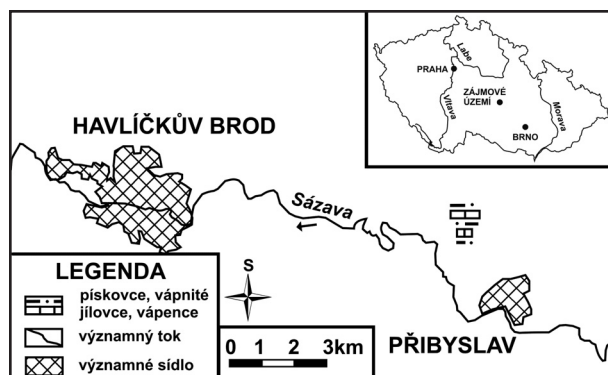
Key words: Bohemian Cretaceous Basin, Přibyslav, sandstones, limestones, claystones

Abstract

Cretaceous silicious sandstones, limestones and claystones mostly as pebbles in the topsoil were determined during geomorphological mapping near the town Přibyslav in the Bohemian-Moravian Uplands. Biomicritic limestones are characterized by wavy bedding and fragments of Algae, Bryozoa and identified tests of Ostracoda. Pebbles more likely form a component of the relics of terraces of the Sázava River.

Úvod

Cílem této nálezné zprávy je charakterizovat lokalitu křídových sedimentů s. od osady Keřkova sz. od města Přibyslavi na Českomoravské vrchovině (obr. 1). Podle dosavadních geologických map této oblasti (Stárková – Skácelová 1998, Štěpánek et al. 2008) se v tomto území křídové sedimenty nenalézají. V rámci geomorfologického mapování severní části Jihlavsko-sázavské brázdy (Juráček 2003) však byly v ornici nalézány úlomky pískovců, vápenců a vápnitých jílovců. Malkovský et al. (1974) v tomto regionu předpokládal dosah svrchnokřídové transgrese, ale žádnou lokalitu křídových sedimentů neuvedl. Na paleogeografických mapách v tomto území zakreslil rozšíření svrchnocenomanských psamitů a spodnoturonských vápnitých jílovců.

Obr. 1: Poloha zájmového území.

Fig. 1: Location of interested area.

Výzkum

Lokalita byla opětovně ověřena v roce 2008. Roku 2012 byly uskutečněny prvotní makropetrografické vyhodnocení a mikroskopická analýza pomocí binokulárního mi-

kroskopu. Velikost nalezených úlomků sedimentů z ornice dosahuje v nejdělsí ose max. 7 cm. Bílé až bělošedé křemité pískovce jsou jemně až středně zrnité, mají masivní charakter s náznaky hrubě laminární vrstevnatosti a horizontálního až mírně zvlněného zvrstvení. Místa obsahují zelený glaukonit. Fosilie v nich nebyly nalezeny. Vápence jsou bílé až světlešedé, biomikritické, se zřetelnými bělavými bioglyfy a ojedinělými polohami prachovců. Byly v nich determinovány zelené řasy, mechovky a otisky schránek ostrakodů. Na vápencích je místy zřetelná jemně i hrubě laminární vrstevnatost a zvlněné zvrstvení. Světle šedé, slabě okrové až nažloutlé jemnozrné vápnité jílovce jsou slabě písčité. Byly v nich nalezeny převážně monoaxiální jehlice křemitých mořských hub – spongility, u některých se zřetelným středovým kanálkem. Na hornině jsou místy patrné shluky jehlic – spongolity, které jsou typické pro křídové horniny. Na některých spongolitech však již není struktura jehlic patrná, proto lze předpokládat, že SiO_2 byl zčásti akumulován při rozkladu jehlic vlivem diagenese. Na vápnitých jílovcích je očividná hrubě laminární vrstevnatost a horizontální nebo zvlněné zvrstvení se symetrickými i asymetrickými laminami. Na vzorcích vápenců a vápnitých jílovců je zřejmé opracování proudící vodou do podoby různě dokonale zaoblených valounů.

Diskuze a závěry

Nález biomikritických vápenců a charakter převážně zvlněného příp. horizontálního zvrstvení s místy asymetrickým uspořádáním lamin by mohly nasvědčovat na význam proudění a vlnění tzn. na relativní blízkost pevniny. V jz. části výskytu sedimentů jsou jejich úlomky a valouny v ornici smíšeny s valouny hornin krystalinika, zejména křemene, pararul a migmatitů. Byly zde nalezeny také železovce (Pokorný 1964). Mohlo by se tak jednat o zbytky příbojové facie a nasvědčovat možné existenci os-

trovní elevace, obdobně jako na vrchu Kaňk u Kutné Hory, kde spodnoturonské moře transgredovalo na kutnohorské krystalinikum (např. Eliáš – Zelenka 2002). Touto ostrovní elevací by hypoteticky mohl být současný Friedlerův kopec (614 m) jv. od Chotěboře, Duškův kopec (539 m) jv. od Havlíčkova Brodu či kopce v ranské oblasti, např. Henzlička (692 m). Valouny však spíše představují residua říčních teras řeky Sázavy. Jejich absolutní (505–515 m) a relativní (70–80 m) výšková poloha nad korytem Sázavy je korelovatelná s relikty neogenních fluvialních sedimentů řeky

Šlapanky jv. od Havlíčkova Brodu a Sázavy v okolí Světlé nad Sázavou a Ledče nad Sázavou, kterými se v rámci výzkumu terasového systému Sázavy zabýval např. Balatka et al. (2010). Zdrojovou oblastí valounů sedimentů byla nejspíše j. část křídové oblasti tzv. Dlouhé meze v okolí Žďáru nad Sázavou.

Názor, že by nálezy těchto sedimentů mohly představovat antropogenní uloženiny pro účely vápnění polí je s ohledem na velikost úlomků a nálezy křemitých pískovců méně pravděpodobný.

Literatura

- Balatka, B. – Gibbard, P. L. – Kalvoda, J. (2010): Morphostratigraphy of the Sázava river terraces in the Bohemian Massif. – *Acta Universitatis Carolinae, Geographica*, 45, 1, 3–34.
- Eliáš, M. – Zelenka, P. (2002): Uloženiny z gravitačních proudů v příbojové facii české křídové pánve. – *Zprávy o geologických výzkumech v roce 2001*, 25–26.
- Juráček, J. (2003): Geomorfologické mapování severní části Jihlavsko-sázavské brázdy. – MS, mapa archiv autora, Havlíčkův Brod.
- Malkovský, M. – Benešová, Z. – Čadek, J. – Holub, V. – Chaloupský, J. – Jetel, J. – Mašín, J. – Müller, V. – Pošmourný, K. – Tásler, R. – Vavřín, I. (1974): Geologie české křídové pánve a jejího podloží. – Ústřední ústav geologický Praha.
- Pokorný, J. (1964): Závěrečná zpráva o vyhledávacím průzkumu Pb-Zn ložisek havlíckobrodského rudního uzlu. – MS, závěrečná zpráva, Česká geologická služba-Geofond.
- Stárková, I. – Skácelová, D. (1998): Soubor geologických a účelových map ČR. Geologická mapa ČR 1 : 50 000, list 23-22 Žďár nad Sázavou. – Český geologický ústav Praha.
- Štěpánek, P. – Břízová, E. – Fűrých, V. – Hanžl, P. – Kadlecová, R. – Kirchner, K. – Lhotský, P. – Lysenko, V. – Pertoldová, J. – Roštinský, P. – Skácelová, D. – Skácelová, Z. – Verner, K. – Vít, J. (2008): Základní geologická mapa České republiky 1 : 25 000 s Vysvětlivkami, 23-223 Příbyslav. – Česká geologická služba Praha.